

חוק החולה הנוטה למות: מדריך

הזכות למות בכבוד: חוק החולה הנוטה למות מאפשר לחולים במצב סופני להיות מעורבים בקבלת ההחלטות הרפואיות בעניינם ולבקש שלא לקבל טיפולים מאריכי חיים

מאת: עו"ד נורית פיש

חוק החולה הנוטה למות הוא חלק ממגמה הולכת וגוברת של המחוקק הישראלי בשנים האחרונות, שעיקרה מתן רחב לרצונו של אדם לקבוע את גורלו בעצמו.

חוק החולה הנוטה למות מאפשר למטופלים להביע את רצונם באשר דרכי הטיפול בהם, תוך הטלת חובה על הרופאים המטפלים להתחשב ברצון החולה, בעת קבלת החלטות על דרכי הטיפול בהם ועל האופן בו הם מבקשים לסיים את חייהם.

מה קובע חוק החולה הנוטה למות?

חוק החולה הנוטה למות (תשס"ו 2005) מאפשר לכל אדם להחליט, בעת שהוא בריא, כיצד יטופל, אם וכאשר יגיע למצב שהוא הוגדר כ"חולה סופני". אל לנו להתבלבל!! **החוק אינו מאפשר המתת חסד. גם על סיוע להתאבדות מתוך עשיית חסד או חמלה.**

עם זאת, במקרים מסוימים, החוק מאפשר לחולים סופניים לבחור שלא לקבל טיפולים רפואיים שיאריכו את חייהם, כגון: טיפולי החייאה, דיאליזה, כימותרפיה או כל פרוצדורה אחרת של ניתוחים או פעולות שיש בהן כדי להאריך חיים.

מטרתו של החוק

מטרת החוק היא להסדיר את הטיפול הרפואי בחולים שהוגדר לגביהם כי הם במצב סופני, תוך שמירה על האיזון בין ערך קדושת החיים לבין זכותו של האדם, שקולו יישמע בעת קבלת החלטות רפואיות לגביו וההתייחסות לרצונו לשמור על איכות חייו כשמאריכים את חייו.

ניסוחו של החוק בשונה מכל חקיקה אזרחית אחרת, כי "הוא מבוסס על אופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ועל עקרונות יסוד בתחום המוסר, האתיקה והדת". החוק מנסח כך שהוא מדגיש את הכוונה לאיזון שהוא יוצר בהתבסס על עקרונות אתיים ולא על הכרעות רפואיות בלבד.

מהן משמעות החוק מבחינת חולים נוטים למות?

החוק קובע דרך לאדם לקבוע מראש כי לא יאריכו את חייו. זהו חידוש שלא היה קיים לפני כניסת החוק לתוקף. החוק מאפשר לחולה להביע ואת עמדתו, והוא מחייב את הרופא האחראי להתחשב ברצונו של החולה בבואו לקבל ההחלטות באשר לדרכי הטיפול בחולה.

מהי חשיבותו של חוק החולה הנוטה למות?

במקביל להתקדמות הרפואה המאפשרת הארכת חיי המטופלים, נתקלים הרופאים בתחינות ובקשות מצד מטופלים ובני משפחותיהם שלא להאריך חיים שהם נטולי איכות חיים וסבל מיותר לחולה שחייו הוארכו. עד לכניסת החוק לתוקף, בתי חולים חששו להיענות לבקשות אלה כדי לא להסתבך בעבירה פלילית.

חוק החולה למות נותן לכך מענה.

עיקרון היסוד של החוק הוא כי בעת קביעת סוג הטיפול הרפואי בחולה הנוטה למות, יש לקחת בחשבון את רצונותיו ובחירתו לגבי טיפולים מאריכי חיים מול מידת הסבל שהוא חווה ועלול לחוות.

החוק מגדיר כי הדרך למימוש רצונו של החולה לא יהיו גחמה של אדם אחד או רופא אחד, אלא מסדיר זאת בצורה ברורה, באמצעות מנגנון מובנה לקבלת החלטות, בקרה ופיקוח עליהן.

מי שהמעורב בהחלטה על אופן הטיפול בחולה הנוטה למות הם החולה עצמו או אדם קרוב לו מאוד. במקרה בו מדובר באדם קרוב מאוד, יש להכיר את החולה היטב, להיות מסור לו, להיות מצוי עמו בקשר רציף ולהיות מעורב בטיפול בו.

אם החולה איבד את כשירותו, הגורם שיהיה מעורב במקומו הוא האפוטרופוס שמונה לו או האדם שהחולה מינה בעצמו, באמצעות ייפוי כוח מתמשך.

ההחלטות מתקבלות אמנם על ידי הרופא האחראי, אך החוק מחייב את הרופא להתחשב ברצון החולה.

אין לשכוח כי נקודת המוצא היא **כי כל אדם רוצה לחיות, אלא אם הוכח אחרת בצורה מפורשת**. כלומר: גם במצב סופני, נדרשת הוכחה מעל לכל ספק סביר, לכך שהחולה הביע את רצונו שלא יאריכו את חייו. מבחן כזה הוא חריג מאוד בחקיקה האזרחית.

במסגרת החוק הוקם מנגנון ליישום החוק בפועל

אחד הסעיפים המעניינים בחוק קובע את מידת שיקול הדעת שהרופא האחראי יכול להפעיל במקרים בהם חולה נוטה למות מביע רצונו לקבל דווקא טיפולים מאריכי חיים. החוק קובע בבירור כי גם אם לדעת הרופא אין לטיפולים אלה הצדקה רפואית - חובה לכבד את רצון החולה. החוק מאוד זהיר בניסוחיו ומחייב את הרופא האחראי לעשות הערכה מחדש של הגדרת החולה כ"חולה נוטה למות" בכל מקרה בו חל שינוי או שיפור, קטן ככל שיהיה, במצב החולה. החוק מפרט מהם הטיפולים **שחובה** להמשיך לתת לחולה נוטה למות, גם אם הביע רצון מפורש למות. כך, למשל: אסור לנתק חולה נוטה למות ממכונות החיאה, אם חובר אליהן לפני שהוגדר כנוטה למות.

כך גם לגבי כל טיפול אחר שהוחל בו קודם. הפסקת טיפול תיחשב המתת חסד והיא אסורה על פי החוק. הרופא האחראי גם מחויב על פי חוק להעניק לחולה טיפול שיקל על כאביו וסבלו.

הדרכים להבעת רצון מוקדם בשאלת הטיפול הרפואי

אין די בהבעת רצון מפורש בעל פה, להימנעות מטיפולים מאריכי חיים, במקרה בו מדובר במצב סופני. על החולה לכתוב את רצונו בטפסים, באופן מפורט ובצורה מדויקת ובהירה, שלא יותירו שום ספק או מקום לפרשנות,

יש לזכור כי תוקף ההוראות בכתב הוא עד חמש שנים ויש להאריך את התוקף אחת לחמש שנים.

החולה רשאי לשנות את עמדתו בכל עת (לא רק בכל חמש שנים) ורשאי לשנות את עמדתו גם בעל פה. מדובר בנקודה חשובה, מאחר שלעתים מטופלים חוששים ממילוי הנחיות מקדימות. הידיעה כי ניתן לשנות את ההנחיות עשויה להקל על המטופלים במילוי הטפסים.

לסיכום: חוק החולה הנוטה למות הוא חלק ממגמת חקיקה, במסגרתה המחוקק הישראלי נותן מקום רב יותר לרצון האדם לקבוע את גורלו בעצמו.

משרד עורכי דין ונוטריון נורית פיש מתמחה בדיני משפחה, אפוטרופסות וייפוי כוח מתמשך.